

نظام اطلاعات بالینی دیابت در چند کشور

دکتر اعظم السارات حسینی^۱، دکتر حمید مقدسی^۲، مریم جهانبخش^۳

چکیده

مقدمه: امروزه دیابت شیرین به عنوان یکی از علل عمدۀ ناخوشی‌ها، مرگ و میر و افزایش هزینه‌های بهداشتی در سراسر جهان محسوب می‌شود. نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌ها به عنوان بخشی از نظام مدیریت اطلاعات دیابت به واسطه مدیریت داده‌های بیماران مبتلا به دیابت، مدیریت این بیماری را میسر می‌سازد. پژوهش حاضر با هدف مطالعه نظام اطلاعات بالینی دیابت در کشورهای آمریکا، اسکاتلند و فنلاند و ارائه الگو برای ایران انجام شده است.

روش بررسی: پژوهش حاضر کاربردی از دسته مطالعات توصیفی بوده است. در این پژوهش ابتدا وضعیت موجود نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌های عمومی، اطفال و تخصصی شهر تهران مشتمل بر ۲۷ بیمارستان از طریق پرسش از متخصصان غدد و سرپرستاران بخش‌ها و مطالعه متون و مشاهده فرم‌ها و مستندات موجود با استفاده از پرسشنامه و چک لیست بررسی گردید. سپس به بررسی نظام اطلاعات بالینی دیابت در کشورهای منتخب پرداخته شد و براساس نیاز کشور، الگوی پیشنهادی برای ایران طراحی و با استفاده از تکیک دلفی به نظر خواهی از ۳۵ نفر از صاحبنظران رشته‌های تخصصی غدد، داخلی و مدیریت اطلاعات بهداشتی گذاشته شد. روایی این‌زارهای مربوط براساس روش اعتبار محتوا و پایابی آن نیز از طریق آزمون مجدد تعیین گردید. تحلیل اطلاعات براساس مقایسه ویژگی‌های نظامهای پیشگفته در کشورهای مورد مطالعه، به صورت تحلیل توصیفی-نظری صورت گرفت.

یافته‌ها: در طول تحلیل وضعیت موجود نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌های مورد مطالعه و نبود این نظام، پژوهشگران الگوی نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌ها را براساس مطالعه آن در آمریکا، اسکاتلند و فنلاند و براساس نیاز کشور در قالب ۷ محور مشتمل بر اهداف، تجهیزات و محل استقرار، مسوولین اجرایی، انواع داده‌ها و نحوه گردآوری آنها، پردازش داده‌ها، توزیع اطلاعات و ملاک و نحوه پیگیری و فراخوانی بیماران ارائه نمود که بعد از اجرای تکیک دلفی با ۹۸ درصد توانق، مورد تایید واقع شد.

نتیجه گیری: طراحی و اجرای نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌های عمومی و اطفال کشور، جهت مدیریت بیماری دیابت که دو هدف متعالی نظام‌های بهداشتی، یعنی کنترل کیفیت و کنترل هزینه‌هارا به دنبال دارد، توصیه می‌گردد.

نوع مقاله: تحقیقی

واژه‌های کلیدی: دیابت شیرین؛ نظام‌های مدیریت اطلاعات؛ نظام‌های اطلاعات بیمارستانی

پذیرش مقاله: ۸۵/۱۱/۱۶

اصلاح نهایی: ۸۵/۸/۲۷

وصول مقاله: ۸۵/۷/۳

است(۲). در عین حال هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم آن در مقایسه با سایر بیماری‌ها بسیار زیاد می‌باشد. بنابراین، پیشگیری و کنترل این بیماری به عنوان یک الوبیت در تمام کشورها (از جمله ایران) قلمداد می‌شود.^(۳)

۱. استادیار مدیریت اطلاعات بهداشتی درمانی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۲. استادیار مدیریت اطلاعات بهداشتی درمانی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی
۳. کارشناس ارشد آموزش مدارک پزشکی و مدرس دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

Email: marryjahan@yahoo.com (نویسنده‌ی مسؤول)

مقدمه
امروزه دیابت شیرین به عنوان یکی از علل عمدۀ ناخوشی‌ها، مرگ و میر و افزایش هزینه‌های بهداشتی در سراسر جهان محسوب می‌شود و بر اساس مطالعه انجام شده در سال ۱۳۷۷^۱ الی ۱۳۸۰^۲ شیوع دیابت در تهران ۱۰/۶ درصد تخمین زده شده

بیمارستان های خود را به حفظ نظام اطلاعات بالینی دیابت ترغیب نموده است (۱۲). در اسکاتلند نیز این نظام، ابزار ارزشمندی در کنترل کیفیت و هزینه های دیابت می باشد (۵). همچنین انجمان دیابت در فلاندن، طراحی نظام اطلاعات بالینی دیابت در درمانگاهها و بیمارستان ها را امری ضروری قلمداد کرده است (۱۱).

با عنایت به این مهم، پژوهشگر در صدد برآمد به تحلیل وضعیت موجود نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان های دولتی تابعه دانشگاههای مهم علوم پزشکی شهر تهران پردازد. طی این مطالعه مشخص گردید که بیمارستان های مورد مطالعه فقد نظام اطلاعات بالینی دیابت می باشند و این امر به عنوان یک مسئله پژوهشگر را به مطالعه نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان های کشورهای آمریکا، اسکاتلند و فلاندن و در نهایت ارائه الگو برای ایران ترغیب نمود.

روش بررسی

پژوهش حاضر کاربردی و از دسته مطالعات توصیفی بوده است. در مرحله تحلیل وضعیت موجود نظام اطلاعات بالینی دیابت در ۲۷ بیمارستان شهر تهران به پرسش از پژوهشکاران بخش های غدد و داخلی بیمارستان های عمومی و اطفال و نیز بیمارستان های تخصصی (که امکان مراجعته بیماران به علت عوارض دیابت وجود دارد) با استفاده از پرسشنامه و مطالعه متون و مشاهده فرم ها و مستندات موجود با استفاده از چک لیست پرداخته شده است و در این مرحله حجم نمونه با حجم جامعه برابر بوده است.

در مرحله ای بررسی سیستم های دیابت رجیستری بیمارستانی در کشورهای منتخب نیز از طریق اینترنت تعدادی از کشورها مورد بررسی قرار گرفت و در نهایت براساس پیشرفتی بودن آنها از لحاظ بهداشتی و سرآمدی

عنصر ضروری در پیشگیری و کنترل هر بیماری وجود اطلاعات صحیح و کافی درباره بیماران مبتلا به آن بیماری، چگونگی وقوع بیماری و زمان و محل آن می باشد (۴). به عبارت دیگر برای پایش مراقبت از بیماران مبتلا به دیابت و پیامدهای این مراقبت باید داده های صحیح در اختیار ارائه دهنده کان مراقبت بهداشتی قرار گیرد (۵). در واقع هماهنگی موثر در مراقبت از دیابت توسط ارائه دهنده کان مراقبت بهداشتی به مستند سازی و تبادل اطمنان اطلاعات نیاز دارد (۶).

نظام های اطلاعات بالینی با هدف تبدیل داده ها به اطلاعات و در نهایت داشن، طراحی و اجرا می شوند (۷). و اثر منحصر به فرد آنها تولید اطلاعات لازم برای پشتیبانی از بیماری های مزممی مانند دیابت و نیز ارائه اطلاعات تحقیقاتی برای درمان و بهبود این نوع بیماری ها می باشد (۸).

یکی از انواع نظام های اطلاعات بالینی، نظام اطلاعات بالینی دیابت است که اکثراً در دو نوع بیمارستانی (Hospital-based diabetes registry) و جمعیتی (Population-based diabetes registry) قابل طراحی و اجرا است (۹). نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان ها به عنوان بخشی از نظام اطلاعات بالینی (Clinical information system) (۱۰) به منظور شناسایی بیماران مبتلا به دیابت و گروههای مستعد و در معرض خطر دیابت (۱۱)، بررسی چگونگی روند بیماری و ارائه طرح های مراقبت بهداشتی مورد نیاز، ایجاد ارتباط بین سایر ارائه دهنده کان مراقبت بهداشتی و در نهایت بهبود مستمر کیفیت مراقبت از بیماران مبتلا به دیابت و هزینه های دیابت؛ داده های بیماران مبتلا به دیابت را گردآوری و پردازش و در قالب اطلاعات ارائه می دهد (۱۰). در آمریکا اداره خدمات بهداشت سرخ پوستان به علت شیوع بسیار بالای دیابت نوع ۲ در افراد بومی و اسکیموهای آمریکا، تمام درمانگاهها و

در نهایت براساس مطالعه وجود اشتراک و افتراق نظام اطلاعات بالینی دیابت در کشورهای منتخب (جدول ۱) و با در نظر گرفتن نیازهای کشور، الگوی نظام اطلاعات بالینی دیابت برای بیمارستان‌های ایران، در قالب ۷ محور ارائه گردید و سپس به منظور تعدیل آن متناسب با وضعیت کشور به اجرای تکنیک دلفی پرداخته شد که نتایج حاصل از آن به شرح زیر می‌باشد:

در خصوص یافته‌های حاصل از داده‌های دموگرافیک صاحب نظران الگو ۳۱/۴ درصد (۱۱ نفر) زن و ۶۸/۶ درصد (۲۴ نفر) مرد؛ بیشترین فراوانی سنی ۴۲/۹ درصد مربوط به گروه ۴۰-۵۰ سال و کمترین فراوانی سنی ۲۰ درصد مربوط به گروه بیشتر از ۵۰ سال؛ بیشترین فراوانی از نظر رشته تخصصی ۶۸/۶ درصد مربوط به فوق تخصص غدد و کمترین فراوانی آن ۲/۸ درصد مربوط به متخصصین داخلی؛ بیشترین فراوانی از نظر پست سازمانی ۱۰۰ درصد هیات علمی که ۲۰ درصد آنها ریاست بخش مربوطه را نیز به عهده داشته‌اند؛ بیشترین فراوانی از نظر سابقه خدمت ۷۱/۵ مربوط به سابقه ۱۰-۲۰ سال و کمترین فراوانی ۲/۸ مربوط به سابقه بیشتر از ۱۰ سال؛ بیشترین فراوانی از نظر سابقه پژوهشی در زمینه دیابت ۴۴ درصد مربوط به سابقه ۵-۱۰ سال و کمترین فراوانی ۲۴ درصد مربوط به سابقه ۵-۱ سال بوده است.

نتایج حاصل از اجرای تکنیک دلفی در مورد هر یک از محورهای پژوهش نیز در جدول ۲ ارائه شده و در ادامه هر یک از محورها به طور مختصر تشریح گردیده است.

در امر طراحی سیستم دیابت رجیستری بیمارستانی و تحقیق در زمینه‌ی دیابت سه کشور آمریکا، اسکاتلند و فنلاند انتخاب و از طریق مطالعه‌ی متون و منابع مرتبط با موضوع پژوهش در کتابخانه، اینترنت و نیز پرسش از صاحبنظران کشورهای منتخب با استفاده از پست الکترونیکی به مطالعه‌ی توصیفی سیستم دیابت رجیستری بیمارستانی در آمریکا، اسکاتلند و فنلاند پرداخته شد.

در مرحله‌ی اعتباریابی الگوی پیشنهادی توسط پژوهشگر نیز با استفاده از تکنیک دلفی به نظرخواهی از ۲۵ نفر از پژوهشگران متخصص و فوکوس تخصص غدد صاحب‌نظر و دارای حداقل یک‌سال پیشینه‌ی پژوهشی در زمینه‌ی دیابت و ۱۰ نفر از صاحبنظران رشته‌ی مدیریت اطلاعات بهداشتی پرداخته شد.

روایی ابزارهای مربوط بر اساس روش اعتبار محتوا و پایایی آن نیز از طریق آزمون مجدد تعیین گردید. تحلیل داده‌ها در مرحله‌ی بررسی سیستم دیابت رجیستری بیمارستانی در کشورهای منتخب با استفاده از جداول تطبیقی و تعیین وجوده اشتراک و افتراق سیستم و در مرحله‌ی اعتباریابی الگو نیز با استفاده از آمار توصیفی در حد تعیین فراوانی مطلق و نسبی انجام گردید.

یافته‌ها

طی بررسی وضعیت موجود نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان‌های شهر تهران مشخص شد که هیچ کدام از بیمارستان‌ها دارای آن نظام نبوده و تنها بیمارستان شریعتی فعالیت‌هایی را در این راستا انجام می‌دهد که آن هم فقط در حد گردآوری داده‌ها است.

نظام اطلاعات بالینی دیابت در چند کشور

جدول ۱ : مقایسه معیارهای نظام اطلاعات دیابت در بیمارستان های آمریکا، اسکاتلند و فنلاند

معیار مورد بررسی	کشورهای منتخب	آمریکا	اسکاتلند	فنلاند
اهداف	- شناسایی بیماران مبتلا به دیابت و تداوم مراقبت از آنها - شناسایی و پیگیری بیماران در معرض خطر عوارض دیابت و انجام مداخلات درمانی - ارزیابی روند پیشگیری و کنترل دیابت و ارایه آموزش به کادر مراقبتی - ارائه آمار ناخوشی و مرگ و میر دیابت به سطوح بالاتر بیمارستان	- پایش مستمر کیفیت مراقبت ارائه شده به بیماران مبتلا به دیابت - فراخوانی و پیگیری بیماران مبتلا به دیابت زنجبیره مراقبت - تمهیل مستندسازی و ارائه بازخورد به کادر مراقبتی - کنترل و ارزیابی کیفیت مراقبت	- ارائه مراقبت مستمر به بیماران مبتلا به دیابت - فراخوانی و پیگیری بیماران مبتلا به دیابت زنجبیره مراقبت - تحقیقات پزشکی	
تجهیزات	- فرم ها و مستندات کاغذی - تجهیزات نرم افزاری - تجهیزات سخت افزاری	- فرم ها و مستندات کاغذی (به طور محدود) - تجهیزات نرم افزاری - تجهیزات سخت افزاری	- فرم ها و مستندات کاغذی - تجهیزات نرم افزاری - تجهیزات سخت افزاری	
محل استقرار	- درمانگاه دیابت بیمارستان	- درمانگاه دیابت بیمارستان	- درمانگاه دیابت و مراکز مشاوره دیابت بیمارستان	
مسوولین اجرائی	- کادر مراقبتی مرتبط با دیابت با محوریت اصلی پرستار دیابت - متخصصان میزبانی بالینی - بخش های تکنولوژی اطلاعات بهداشتی (مدارک پزشکی)	- کادر مراقبتی مرتبط با دیابت - پرسنل اداری (دقتری) - متخصصان میزبانی بالینی - بخش های تکنولوژی اطلاعات محلی و تراس است ها	- کادر مراقبتی مرتبط با دیابت با محوریت اصلی پزشک و پرستار دیابت - متخصصان سیستمهای اطلاعات - متخصصان مدیریتی اطلاعات بهداشتی (مدارک پزشکی)	
انواع داده ها	- داده های هویتی کادر مراقبتی - داده های هویتی کادر مراقبتی	- داده های هویتی کادر مراقبتی - داده های هویتی کادر مراقبتی	- داده های هویتی کادر مراقبتی - داده های هویتی کادر مراقبتی	
نحوه ی گردآوری داده ها	- کاملاً الکترونیکی - دستی - الکترونیکی	- دستی - الکترونیکی - کاملاً الکترونیکی	- پردازش داده های گردآوری شده برای هر یک از بیماران براساس سطوح اهداف از پیش تعیین شده در رابطه با پیامهای دیابت - پردازش داده های گردآوری شده برای جمیعت میینی از بیماران طی یک دوره زمانی خاص با هدف میزبانی بالینی - کدگذاری داده های تشخیصی و درمانی با استفاده از ICD-10 Read codes	- مطابقت پارامترهای گردآوری شده با سطوح اهداف از پیش تعیین شده در رابطه با پیامدهای دیابت (تحلیل وضعیت هر بیمار و وضعیت های استثناء) - پردازش داده های جمیعت میینی از بیماران در یک دوره زمانی خاص و کسب مقیاس حاصل از آن و سپس مطابقت با سطوح اهداف از پیش تعیین شده - کدگذاری داده های تشخیصی با استفاده از ICD9CM
پردازش داده ها	- ارائه اطلاعات به بیمار - ارائه اطلاعات به کادر مراقبتی - ارائه اطلاعات به سطوح بالاتر از بیمارستان	- ارائه اطلاعات به بیمار - ارائه اطلاعات به کادر مراقبتی - ارائه اطلاعات به مقامات بالاتر از بیمارستان	- ارائه اطلاعات به بیمار - ارائه اطلاعات به کادر مراقبتی - ارائه اطلاعات به طرحان سیستم های اطلاعاتی	
توزیع اطلاعات	- پیگیری بیمارانی که مراقبت آنها به تأخیر افتاده و از طریق ارسال نامه و تماس تلفنی - پیگیری بیماران در معرض خطر عوارض دیابت از طریق ارسال نامه و تماس تلفنی و Email	- پیگیری بیمارانی که مراقبت آنها به تأخیر افتد و از طریق تماس تلفنی یا Email - پیگیری بیماران در معرض خطر عوارض دیابت از طریق تماس تلفنی یا Email		
ملاک و نحوه ی پیگیری و فرآخوانی بیماران				

جدول ۲ : یافته های حاصل از اجرای تکنیک دلفی در ارتباط با محورهای الگوی پیشنهادی نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان های ایران

محورهای الگوی پیشنهادی				موافق	مخالف	درصد	تعداد	درصد	تعداد	اهداف
تجهیزات و محل استقرار	تجهیزات	محل استقرار	مسئولین اجرایی							
-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	-	-	-	-	انواع داده ها و نحوه گردآوری آنها
-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	انواع داده ها و نحوه گردآوری آنها
-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	انواع داده ها و نحوه گردآوری آنها
-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	انواع داده ها و نحوه گردآوری آنها
۵/۷	۲	۹۴/۳	۳۳	۵/۷	۲	۹۴/۳	۳۳	-	-	انواع داده ها و نحوه گردآوری آنها
۲/۸	۱	۹۷/۱	۳۴	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	محاسبه پارامترها و مقیاس ها کدگذاری
-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	پردازش داده ها
۵/۷	۲	۹۴/۳	۳۳	-	-	۱۰۰	۳۵	-	-	توزیع اطلاعات
میانگین نظرات موافق با الگو				میانگین نظرات موافق با الگو						
۹۸ درصد				۹۸ درصد						

همچنین محل استقرار درمانگاه داخلی و درمانگاه دیابت بیمارستان های عمومی و اطفال.

مسئولین اجرایی

پزشک عمومی، متخصصان مرتبط با مراقبت از دیابت به عنوان مشاورین بیماران مبتلا به دیابت، پرستار متخصص دیابت، کارشناس مدارک پزشکی جهت پردازش داده ها، کارشناس تغذیه و رئیس بیمارستان

انواع داده ها

داده های دموگرافیک بالینی، دارویی، آزمایشگاهی و داده های تعیین هویت ارائه دهنده مراقبت مربوط با دیابت و بیمارستان مربوط (داده های مذکور در قالب ۱۲ فرم در الگو ارائه شده است)، همچنین نحوه گردآوری داده ها؛ داده های بالینی و دارویی باید توسط هر یک از ارائه دهنده مراقبت مربوط به صورت مستقیم وارد

اهداف

شناسایی بیماران مبتلا به دیابت و خویشاوندان درجه یک آنها به ترتیب جهت ادامه درمان و بررسی وجود و یا عدم وجود دیابت، تداوم مراقبت از بیماران مبتلا به دیابت از طریق پیگیری و فراخوانی مستمر آنها، ارائه مراقبت چند تخصصی به بیماران و بهبود فرایند خود کنترلی آنها، کنترل کیفیت و ارزیابی مراقبت ارائه شده به واسطه محاسبه پارامترها و شاخص های پیامد دیابت (که در الگو به طور کامل تشریح شده است) و نیز ارائه آمار ناخوشی و مرگ و میر ناشی از دیابت به سازمان های ذی ربط.

تجهیزات

پرونده های خاص بیماران مبتلا به دیابت، فایل کابینت جهت نگهداری پرونده ها، تجهیزات نرم افزاری و سخت افزاری جهت پردازش داده ها و خطوط تلفن جداگانه به منظور تماس با بیماران و پیگیری آنها،

بحث

نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان های آمریکا، اسکاتلند و فنلاند با دو هدف اصلی تداوم مراقبت از بیماران و پایش کیفیت مراقبت و به طور کلی مدیریت دیابت که خود دو هدف متعالی نظام های بهداشتی یعنی کنترل کیفیت و کنترل هزینه های بهداشتی دیابت را به دنبال دارد، طراحی و اجرا می گردد. مطالعات صورت گرفته در این کشورها نشان می دهد که نظام اطلاعات بالینی دیابت در جهت رسیدن به اهداف مذکور سودمند بوده و باید سرمایه گذاری بیشتری در جهت اجرای آنها به عمل آید زیرا این نظام با گرداوری و پردازش داده ها و ارائه آن به کاربران اطلاعاتی نقش به سزاگی در پیشرفت مراقبت از بیماران مبتلا به دیابت دارد (۱۰، ۵ و ۱۱). با عنایت به این مهم و نیز فقدان نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان های ایران (لازم به ذکر است اگر چه بیمارستان شریعتی به اجرای این نظام پرداخته است اما دارای محدودیت های زیادی است و فاقد بسیاری از معیارهای نظام اطلاعات بالینی دیابت در کشورهای منتخب می باشد) طراحی و اجرای آن حائز اهمیت است.

نتیجه گیری

با توجه به شیوع فراوان دیابت در ایران و فقدان نظام های کنترل مناسب بر روی بیماران، طراحی و اجرای الگوی نظام اطلاعات بالینی دیابت در بیمارستان ها می تواند گام مهمی در بهبود مراقبت از بیماران و کنترل و پیشگیری دیابت باشد. الگوی حاضر مبتنی بر مدیریت اطلاعات بیماران است که خود جزو لایفک مدیریت مراقبت می باشد.

پرونده بیمار شده و داده های آزمایشگاهی نیز بلافاصله بعد از آماده شدن توسط پرستار دیابت به سایر داده ها اضافه شود همچنین داده های دموگرافیک باید در هر بار مراجعه توسط پرستار دیابت ثبت و بررسی گردد. در مواردی که امکان ورود داده ها به صورت مستقیم به سیستم کامپیوتری وجود دارد نیز می توان داده ها را به طور مستقیم وارد سیستم نمود.

فرایند پردازش داده ها

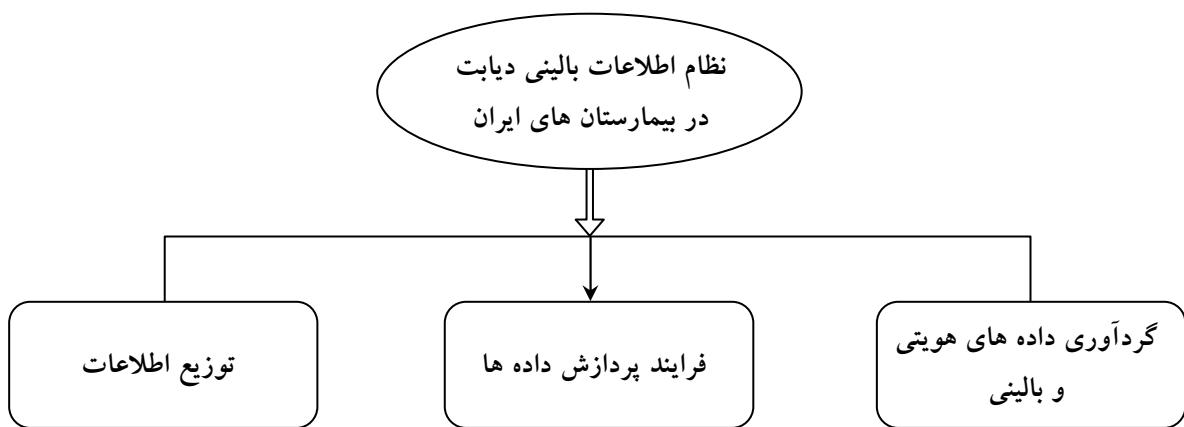
مطابقت پارامترهای تعیین شده در الگو با سطوح هدف برای هر بیمار توسط پرستار دیابت، محاسبه مقیاس های تعیین شده در الگو برای جمعیت معینی از بیماران توسط پرستار دیابت و کارشناس مدارک پزشکی و کدگذاری داده های تشخیصی درمانی دیابت با استفاده از آخرین ویرایش ICD.

نحوه ای توزیع اطلاعات

ارائه اطلاعات حاصل از پردازش داده های هر بیمار به ارائه دهندهان مراقبت مرتبط با دیابت و شخص بیمار، ارائه اطلاعات حاصل از پردازش داده های جمعیت معینی از بیماران به ارائه دهندهان مراقبت مرتبط با دیابت، ارائه اطلاعات حاصل از کدگذاری داده ها و نیز ارائه داده های دموگرافیک مانند سن، جنس، شناسه بیمار و تاریخ تعیین تشخیص دیابت به معاونت دارو و درمان (معاونت سلامت).

ملاک پیگیری و نحوه ای فراخوانی

تاخیر در فواصل مراقبت و نیز در معرض خطر عوارض دیابت، قرار گرفتن به عنوان ملاک پیگیری و تماس تلفنی و در صورت دسترسی بیمار به اینترنت استفاده از پست الکترونیکی به عنوان نحوه فراخوانی.

منابع

1. Davidson J. Clinical diabetes mellitus: a problem oriented approach. 3rd ed. USA: Theme; 2000: P 903.
2. عزیزی فریدون. مطالعه قند و لیپید در تهران. تهران: مرکز تحقیقات درون ریز و متاپولیسم؛ ۱۳۸۰. ص ۹۱.
3. عزیزی فریدون، حاتمی حسن، جانقربانی محسن. اپیدمیولوژی و کنترل بیماری های شایع در ایران. تهران: اشتیاق؛ ۱۳۸۰. ص ۴۵.
4. Nanan D, White F. Capture-recapture reconnaissance of demographic technique in epidemiology 1997;18(4):4.
5. Dod B. Diabetes registers and diabetes IT system in Scotland, 2000:5,8. Available at: www.show.scot.nhs.uk;2000.
6. Alberti K. International textbook of diabetes mellitus. vol 2.2nd ed. London: Willey; 1997. P 1021.
7. MACuran, Kellum S. Nursing informatics. USA: [n.n]; 2000.
8. American Health Information management Association. Health Information Management: Professional definition. 2006. Available at: www.Ahima.org;2006.
9. New York state Department of Health. Chronic disease teaching tools-disease registries. USA: 1999.
10. Institute for Healthcare Improvement. Establish a registry. USA: 2000. Available at: www.CDC.gov.
11. Finish Diabetes Association. Development program for the prevention and care of diabetes in Finland. 2000.
12. Abdelhak M. Health Information Management of a strategic resource. Philadelphia: W.B. Saunders; 2001. P 297.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی